

3 1761 07018899 0

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР

у Книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

Ч. 1.

ІВАН ТОБІЛЕВИЧ

(КАРПЕНКО КАРИЙ)

МАРТИН БОРУЛЯ

КОМЕДІЯ НА 5 ДІЙ.

PG
3948
Т6М37
1921
с. 1
ROBARTS

ЛЬВІВ.

ДРУКАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

1921.

Presented to the
LIBRARIES *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO

by

**MULTICULTURAL SOCIETY
OF ONTARIO**

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР

Видання Книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

Ч. 1.

ІВАН ТОБІЛЕВИЧ

(КАРПЕНКО КАРИЙ)

МАРТИН БОРУЛЯ

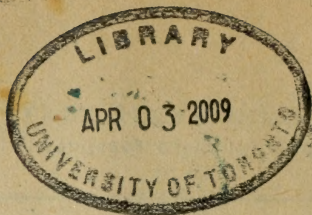
КОМЕДІЯ НА 5. ДІЙ.

ЛЬВІВ.

ДРУКАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

1921.

ДІЄВІ ЛЮДЕ.

✓ Мартин Боруля, багатий шляхтич, чиншовик.

✓ Палажиа, його жінка.

✓ Марися, їх дочка.

✓ Степан, син їх, канцелярист земського суда.

✓ Гervasій Гуляницький, багатий шляхтич, чиншовик.

✓ Микола, його син, парубок.

✓ Протасій Пеньонжка) чиншовики.

✓ Матвій Дульський)

✓ Націєвський, регистратор в ратуші.

✓ Трандалев, повірний.

✓ Омелько) наймити Борулі.

✓ Трохим)

✓ Гості.

ДІЯ ПЕРША.

Кімната в хаті у Мартина Борулі. Двері прямо і другі з правого боку. Грубка з лежанкою. Дерев'яні стільці, канапка й стіл, покритий білою скатеркою.

ЯВА І.

За столом сидить Трандалев, а з бокових дверей виходить Боруля з бумагою в руках.

Боруля. Натє, читайте! *(Дає бумагу)*. Читайте відціля.

Трандалев *(чита)*. По выслушаніи всѣхъ вышеизложенныхъ обстоятельствъ и на основаніи представленныхъ документовъ Дворянское Депутатское Собраніе — опредѣляетъ: Мартына, Генадіева сына, внука Матвѣя Карлова, правнука Гервасія Протасьева, Борулю съ сыномъ Степаномъ, согласно 61 ст. IX тома Свода законовъ о состояніяхъ, изданія 1857 года, сопричислить къ дворянскому его роду, признанному въ дворянскомъ достоинствѣ, по опредѣленію сего собранія, состоявшемуся 14 Декабря 1801 года, со внесеніемъ во 2-ю часть дворянской родословной книги, и дѣло сіє съ копіями какъ настоящаго опредѣленія, такъ равно и опредѣленія отъ 14-го Декабря 1801 года, представить на утвержденіе въ Правительствующій Сенатъ, по департаменту Герольдіи.

Мартин. О!... Виходить: я — не бидло і син мій — не теля!... І щоб після цього Мартин Боруля, уродзбний шляхтич, записаний во 2-ю часть дворянської родословної книги, подарував якому-небудь приймаку Красовському свою обиду?... Та скоріше у мене на лисині виросте таке волосся, як у їжака, ніж я йому подарую.

Трандалев. Так, виходить, візьмемо на апеляцію?

Мартин *(бе кулаком по столу)*. На апеляцію! безпремінно на апеляцію! Що то за суд такий, що признав обиду обоюдною?...

Я вас питаю — яка тут обоюдна обида? Він каже на мене — „бидло“! а я мовчи; він кричить на сина, на чиновника земського суда, — „теля“, а я мовчи?! Мовчи, коли дворянина так лають? То щож би я був тоді за дворянин? Ну, й я сказав йому: свиня, безштанько, приймак!... Але якаж це обоюдна обида?

Трандалев. Стривайте, не горячіться! Будем апелювать.

Мартин. Апелювать!

Трандалев. А за вивод подамо встречний иск.

Мартин. А коли треба, то й поперечний!

Трандалев. Поперечних не полагается. Ви заспокойтесь: уголовна палата одмінить рішення, ми виграємо діло. Когда я був фотографом, то для практики вів діло Горбенка з Щербиною, — таке саме діло, як ваше, тільки там не словесная була між ними обида, а кулачная. Щербина, знаєте, схопив Горбенка за чуба і так ним мотнув кругом себе, що й сам не вдержався на ногах — упав! а магистрат признав, що драка була обоюдна. В рішенні сказано було: — „хотя Щербына, взявъ Горбенка за волоса, обвелъ его вокругъ себя, при чемъ въ рукахъ остался значительный пучекъ волосъ, имѣющійся при дѣлѣ, какъ вещественное доказательство, но, принимая во вниманіе, что при этомъ дѣйствіи тяжестью тѣла Горбенка и самъ Щербына были повергнутъ на землю, то признать обиду обоюдною“!... Це було перве моє діло, я апелював і уголовна палата одмінила... І по вашому ділу одмінить — не журіться... І так, виходить, по ділу об обиді — апеляція?

Мартин. Апеляція! Та таку апеляцію напишіть, щоб у Красовського у носі закрутило, щоб йому свербіло!... Я грошей не пожалію, аби мені Красовського в острог посадить.

Трандалев. О, не я буду — ми йому докажемо! Всі ходи знаю, вже мені прошенія не вернуть за нехворменное написаніє — ні! Як напишу, то прямо точная копія з форми, усе по пунктах.

Мартин. І скажіть, що буде коштувать?

Трандалев. Стрічний иск... і апеляція... *(На бік).* Як би не продешевить! *(До Мартина).* Щоб і для вас не було обидно... з бумогою... Сто рублів, а непредвиденные расходи на ваш кошт.

Мартин. Дам сто двадцять! Тількиж і накрутять йому — щоб нюхав, чхав, щоб... усі закони виставте! *(Входить Омелько).*

Омелько. Коні їх готові, фурман послав мене сказать, що той...

Мартин. Скажи там, щоб дали на дорогу дві мірки вівса — ну, чого очі вивалив?

Омелько (*іде*). Ніколи він тобі не дасть договорить. (*Пішов*).

Трандалев. Яб вам і не казав... знаю, що від вас будлі-коли получиш... та... здержався...

Мартин. Гроші? За цим діло не стане — я зараз! (*Пішов у бокові двері*).

ЯВА II.

Трандалев (*сам*). Добре діло це повіренничество, сй-Богу! другого такого прибільного не знайдеш. А поки-то я на цей шлях вибрався, то чим не був? Був і писарем в питейній конторі, був оберобіздчиком, був прикажчиком по економіях, держав биржу в городі, служив у маклера — скрізь важко! І роботи до біса, і користи мало, а тільки схибив де — рошот, і бігай шукай місця. Зробився я сам хазяїном: купив машину, одкрив фотографію... Хліб не важкий і на первих порах копійчина гарна стала перепадать; колиж і тут біда: усі патрети виходили без очей! Приняв я в компанію лабаранта Плащинського, і як ми не билися — не виходять очі. Усе як слід, а очей нема... Плащинський і очі добре од руки навчився робить, а діло не пішло. Скасував я свою фотографію і взявся за повіренничество — пішло як по маслу. От і тепер: діло Борулі веду проти Красовського, а діло Красовського проти Борулі. Іздю на своїх конях по просителях: і коней годують, і мене годують, і фурмана годують і платять!... Наберу діл доволі, приїду в город, піду до столоначальника, до того таки самого, що й діла послі буде рішать, і він мені напише, щб треба, а я тільки підпишу, як що маю довіренность, а ні, то однесу підписать просителю. Апеляцію треба — так само: той же, що рішав діло, і апеляцію напише; а коли діло замисловате — вдаришся до секретаря. Мало чим дорожче заплатиш. Нарешті: чи виграв, чи програв, а грошики дай! Живи — не тужи! Все одно що лікарь: чи вилічив, чи залічив — плати! (*Входить Мартин*).

Мартин (*дає гроші*). Я вже на вас покладаю всі свої надії.

Трандалев. Не турбуйтеся — докажемо! Ну, прощайте! (*Чоловікаються й цілуються*). Як що буде нове діло, то дайте звістку: я приїду, а може й сам заверну. (*Пішов*).

ЯВА ІІІ.

Мартин, а потім Степан.

Мартин. Діловий чоловік! Нема розумнішої служби, як гражданська! Здається, як би мене визначив був покійний папінка на гражданську, то вийшов би первий чиновник! Колиж покійний і не думав про це — все дбав про хазяйство. Пасіка, чумачка — голову йому заморочили, а тепер другий світ настав: треба чина, дворянства, а поки-то вилізеш в люде, станеш на дворянську ногу, то багато клопоту! От сина визначив у земський суд, та ще мало знає, не натерся, а Бог дасть натреться, тоді повіреного не треба, сами всі іски поведем! Колиб ще дочку пристроїть за благородного чоловіка. Щось Степан мені казав про одного чиновника... треба з ним побалакати. *(Входить Степан).*

Степан. Я вже зібрався, папінка, в дорогу.

Мартин. От зараз коні запряжуть, та й з Богом! *(У двері).* Омелько! Запрягай коней, та натачанку підмазати не забудь!... Я хотів з тобою ще побалакати про того... як його?... От що був у нас з тобою на масниці... А дай Бог пам'ять... чиновник. На гитарі добре грає.

Степан. Націєвський.

Мартин. Еге-ге! Націєвський! Ти, здається, казав, що йому Марися вподобалась?

Степан. Він питав мене, чи багато за нею приданого дасте, то певно вподобалась.

Мартин. А він же сам — має який чин, чи так ще — канцелярист?

Степан. Ні, він уже губерський секретарь.

Мартин. О, чин має не малий!

Степан. Давно веде ісходящу.

Мартин. Ісходящу? А що то за штука та ісходяща?

Степан. Така книга. Через його руки всі бумаги ісходять — він їх і в разносні записує, і печата пакети. Без нього ні одна бумага не вийде з ратуші.

Мартин. Виходить, важна птиця.

Степан. Скоро і вступаючі йому поручать.

Мартин. Вступаючі?

Степан. Тоді вже всі бумаги і в ратушу, і з ратуші будуть іти через його руки.

Мартин. Якаж це должность?

Степан. Регистратор.

Мартин. Губерський секретарь, ще й регистратор!... Як-раз для нашої Марисі жених, а за придане нехай не турбується. Скажи, щоб приїздив. Коли хоче, то нехай на наших же конях і приїде, його і звідціля одвезу в город на своїх. Побалакай з ним... так, знаєш, політично і коли тепер не приїде, то напиши мені, щоб скаже. *(Входить Марися).*

Марися. Тату, Степане — ідїть: мати кличуть!

Мартин. Марисю, скільки раз я вже тобі приказував — не кажи так по-мужичи: „мамо“, „тато“! А ти все по своєму... Ти цими словами мов батогом по уху мене хльоскаєш.

Марися. Ну, а як же? Я забуваю.

Мартин. От як Степан каже: папінька, мамінька...

Степан. Або: папаша, мамаша.

Мартин. Чилі: папаша, мамаша... треба так казати, як дворянські діти кажуть.

Марися. Я так і не вимовлю.

Мартин. Привчайся: ти на такій лїнії! *(До Степана).* Ходім! *(Обніма його за стан).* Канцелярист! *(Пішли).*

ЯВА IV.

Марися, а потім Микола.

Марися *(одна).* І що це з батьком сталося, — все переиначують! Папінька... мамінька... Аж чудно! Папаша... мамаша... ще чудніше! Ха, ха, ха! Не можу я так балакати *(Входить Микола).* А ти чого притисся?

Микола. Хиба не можна?

Марися. Та нема часу й побалакати з тобою: Степана виражаємо в город. А я люблю з тобою сидіти і розмовляти так, щоб нам ніхто не заважав і ніхто нас не бачив.

Микола. А мені вже обридло ждати і ховатися од людей. Сьогодні скажу своєму батькові, щоб побалакав з твоїм, а після провід і поженимся. Чи так, Марисю?

Марися. А вжеж так, чого ще ждати?

Микола. Поклич мені Степана, я хотів з ним побалакати.

Марися. Зараз.

Микола. А йому сказати?

Марися. З якої речі?

Микола. А щоб на весілля приїхав.

Марися. Поспіємо ще. *(Йде).*

Микола (оглядається). Марисю!

Марися. Чого?

Микола (підходить). Не будеш сердитися, я тебе поцілую?

Марися. Ну, мерщій! (Микола цілує її раз, хоче ще, Марися одводить його). Годі! (На відході). А то ти до весілля націлуєшся, а послі обридну. (Шшла).

ЯВА V.

Микола, а потім Степан.

Микола (один). І ніколи більш разу не хоче, тільки оскому набє!... Стривай же — я женюсь!... Завтра батько побалакають з дядьком Мартином, а через два тижні Марися буде моя жінка! жінка моя!... Тільки подумать — та й гарно, а як оженюсь! О, Мариночко моя кохана, ти моє сонечко: і світиш мені, й грієш мене. (Входить Степан). Здрастуй, Степане! (Чоломकाються). Сьогодні вже й їдеш? І до нас не зайшов. Може гордуєш?

Степан. Та знаєш: не через то, щоб там що... а від того, що... той... якось часу не було — короткий отпуск. Непременний засідатель одпустив мене на малий срок з родителями повидаться... А тут бумага про дворянство... то все з папінською читали... А тиж як поживаєш?

Микола. Нам що? Вдень наробишся, а ввечері, разом з соловейком — щебечемо по садках!... От у вас мабуть скучно там, у городі?

Степан. Чого нам скучать? У нас є білліярд, бульвар чудесний, панночок скільки хочеш: у неділю бульвар ними цвіте, мов маком всіяний... А то збереться компанія та поїдемо на Сугаклей, варимо кашу, ловимо рибу, печеруємо раки ілі запиваємо трехпробною й співаємо крамбамбулі!

Микола. Щож то — трехпробная і крамбамбулі?

Степан. Ха, ха, ха! Трехпробная — водка, а крамбамбулі — романс! І скучать немає часу: у нас що-дня бумаг приносять з почти по мішку...

Микола. Щож ви з ними робите?

Степан. Записуємо у діжурну, а потім у вступающу; списуємо копії.

Микола. На віщож то?

Степан. А які є бумаги! Ай, ай ай! Особливо, як заведеться пререканіє: кому діло треба зробити. Тут один другого бриє так.. що аж пальці знать!... Наш секретарь пише: „прошу не

вдаваться въ излишнюю, обременительную, бесполезную и для времени разорительную переписку, ибо 215, 216 и 217 ст. XV тома II части изданія 1857 года навчають, какъ слѣдуетъ се дѣло направити"... А нам знову одвѣчають: „Если категорически выикнуть въ указанные статьи, то оныя къ дѣлу не относятся, ибо"... чудесно!

Микола. Ти їх, як молитви, знаєш.

Степан. На память заучую. Мені Антон Спиридонович совітують виучувати бумажки на память. Він теж вивчував, а тепер столоначальником по уголовній часті...

Микола. Ну, а як собі хочеш, а яб скорій рови копав, ніж таку роботу робити.

Степан. Да ето правда — важко... Умственная работа, високого порядка предмет! Я, брат, зразу аж плакав, як определили мене в казначейство. Дали мені, знаєш, якусь відомість: одні графки та цифри. Очі розбіглися — не знаю, котру поставив, котру ставить: проминув одну графку, всунув цифру — не туди, нагородив харків-македоників і заморочився так, що замість пісошниці взяв чорнильницю й покропив відомість. Злякався, щоб не привязали до столу та й утік... А потім определили мене в земський суд. Тут зовсім другі діла... Два годи писав присяжні листи та всякі копії, а тепер і сочиняємо...

Микола. До чогож ти там дослужишся?

Степан. Столоначальником буду, а потім може й секретарем, чин дадуть, женюся на багатій...

Микола. Так. А мені скучно за тобою: умісті вчилися у отця Ксенофонта, умісті й науку скінчили, та й розійшлися!... Памятаєш, як на гречку отець Ксенофонт нас становив за те, що не вивчили 9-го псалма, а ми повтікали до дому й поховалися у бурянах, а Марися нам їсти носила?... Сміх!

ЯВА VI.

Тіж і Мартин.

Мартин. Ну, сину, поснідаєш та й з Богом в путь! Уже коні готові, щоб сьогодні за сонця в город поспів, бо завтра й на службу треба: це не то, що воза підмазувати, аби воли на пашу гнати, там діла поважній... *(До Миколи).* А ти, хлопче, все батькові воли пасеш?

Микола. Пасу. Не всім же, дядюшка Мартин, і в чишовники йти...

Мартин. Правда, правда! Не всякий може діло розуміть... Кому до волів, кому до бумаг — така жеч...

Микола (*подіє Степанові руку*). Ну, прощай, брат, благополучної тобі дороги.

Степан. Спасибі.

Микола. Прощайте, дядюшка Мартин.

Мартин. Иди здоров! (*Микола пішов*). Чого він до тебе вьазне — які ви товариші? Мало чого, що з одного села, що однолітки, та у кожного з вас инша дорога! Ти, сину, не дружи з нерівнею: краще з вищими, ніж з нижчими. Яка тобі компанія — Микола? Мужик — одно слово, а ти на такій лінії, трешся між людьми иншого коліна... Може, Бог дасть, і столоначальником будеш або й письменоводителем у станового — це не то, що: „цоб половий!... цабе перістий!“ а піт йому лле, а пил припада на лице і смуги по всій тварі, та дьохтьом смердить від нього, як від мазниці... а у тебе друга лінія! Одно те, що не сьогодні-завтра утвердять у дворянстві, та от тобі й чин на той рік дадуть, — атестат з уездного училища нужен, казав мені секретарь, то ми достанемо; а друге — хдч би й зараз: глянь на себе і глянь на Миколу. То таки мужик репаний, а ти канцелярист!... Так то!... Ну, а як будеш колежський регистратор, то тобі й мундир який полагається, і кокарда?

Степан. А як же. Воротник вишитий по чорному бархату золотом, застібається в один борт на девять пуговиць!

Мартин. От бач! Деж йому рівняться? Колиб, Господи, тільки утвердили в дворянстві мерщій. Ти кажеш, що Кастан Іванович завіря, що коли вже депутатське собрание признало, то й сенат признає?

Степан. Кастан Іванович казав мені: поклонись батькові й скажи, що от-от буде не доказующий, а настоящий дворянин: тепер безпремінно утвердять, бо діло в сенаті вже шостий місяць!...

Мартин. Треба йому четвертей пять вівса послать. Там, як побачиш Кастана Івановича, нагадай йому про мендаль, — він вже знає. Скажи — папінька просили за мендаль. Не забудь.

Степан. Добре, не забуду.

Мартин. Идиж снідай, а я дещо звелю Омелькові. (*Степан пішов*).

ЯВА VII.

Мартин, а потім Омелько.

Мартин (*один*). Ну, тепер вже все одно, що й дворянин! Треба тільки дворянські порядки позаводити... Вирядю Степана і приймусь за дворянські порядки. (*У двері*). Омелько!.. (*До себе*). Хоч і коштує багато, так затеж порівняюсь з Красовським. (*Входє Омелько*). Тиб надів чоботи.

Омелько. На біса я їх буду таскати у дорогу, та ще й у будень? Добре і в постолах.

Мартин. Що ти тямшиш, гаво! Повезеш у город канцелярського — і в постолах!

Омелько. Хиба я його буду везти? коні повезуть; а я сяду на повозку, ноги в сіно засуну, то мені й байдуже.

Мартин. Не базікай! Надінь, кажу тобі, чоботи!

Омелько. Та щож, мене там танцювати заставлятимуть, чи що?

Мартин. Роби, що велять! Візьми рядно велике квітчасте, та гарненько закрій сіно, щоб панич у репяхи не вбрався.

Омелько. Який панич?... Хиба Красовського панич поїде з нами?

Мартин. Сто чортів тобі в потилицю! Наш панич, Степан Мартинович! Подавись ти своїм Красовським... Степан Мартинович — такий самий панич!

Омелько. Степан?! Давнож його призвели хазяїн?

Мартин. От я як трісну тебе в пику твою репану, то ти не тільки Степана Мартиновича будеш паничем величать, та й мене не хазяїном, а паном зватимеш.

Омелько. Та за щож битись? Панич, то й панич, пан — то й пан! Хиба мені язик одпаде, коли я вас буду паном величать. Про мене, мені однаково. Звелите, то й юнкером вас зватиму.

Мартин. Та одшукай ще — там у коморі був вандальський дзвінок і причепи під дугу.

Омелько. Добре, пане.

Мартин. Ти яких коней запріг?

Омелько. Лиску, Красавку і Блоху.

Мартин. Ну, й не ирод ти? Всі три з лошатами, а у Блохи аж двос... Панича везе в город тройкою, з дзвінком — і ззаду табун лошат буде бігти!? Зараз мені перепряжи.

Омелько. Та хиба я знав, що його призвели! Яких же за-

прягти, бо знову не вгадою, то до вечера буду запрягать та випрягать...

Мартин. Кулката в корінь, Збузля і Карякошку на пристяжку. Іди мерщій.

Омелько (*про себе*). Поки був чоловіком, і не вередував, а паном зробили — чорт тепер на нього й потрапе. (*Пішов*).

ЯВА VIII.

Мартин, а потім Степан і Палажка.

Мартин (*один*). Поки-то ще люде навикнуть, як величать! Воно й самому наче трохи чудно: то було „Мартин“, „дядьку Мартине“, а тепер — пан!... Нічого, призвичаються. (*Входять Степан і Палажка*).

Палажка. Глядиж мені сорочок, платків, щоб не порозкрадали. Там я тобі вирізала три пари нових онучок і все посклала, як слід.

Мартин. Яка це в тебе шенеля? Яж тобі казав: зроби таку, як у столоначальника.

Степан. Сукна не стало на дармовіса.

Мартин. Наж тобі грошей і безпремінно зроби дармовіса (*дис*) та купи самуваря, чаю, сахарю і... кофію і пришлеш з Омельком. А там що останеться, візьмеш собі: може рукавички купиш... Дивись: як люде, так і ти. Та чоботи чисть раз-у-раз, щоб блищали, як у засідателя — одежа перве діло. Та ще не забудь про те, що я тобі казав: нехай приїздить хоч і на наших конях — я його й назад одішлю.

Палажка. Хто?

Мартин. А, послі! Як приїде, тоді побачиш. Присядьмож на дорогу, так годиться. Я на неділю пришлю Кастану Івановичу вівса і сіна, а ти, Стьопа, нагадай йому про мендаль... (*Входить Омелько в чоботях і в драп'їм кобеняку*).

Омелько. Та йдїть, бо Кулкат не стоїть, аж ляга.

Мартин. Тиб ще мішок драп'їй надів на голову. Він там осоромить панича! Надїнь мені добрий кобеняк.

Омелько. Та виж за кобеняк нічого не казали, а тільки за чоботи! (*На бік*). От наказаніє господне з таким паном: звелїв надїть чоботи, а чепляється за кобеняка. (*Пішов*).

Мартин. Ну, тепер з Богом! (*Хстає*). Прощай. (*Підує Степана*). Слухай старших, виписуй почерка, завчай бумаги на память... трись, трись меж людьми — і з тебе будуть люде!

Палажка. Здоров'я бережи, шануйся, сину. *(Цілує його)*. Молися Богу по книжці.

Степан. Прощайте, папінька! Прощайте, мамінька...

Мартин. Кланяйсяж там: Кастану Івановичу. Свириду Петровичу... *(Виходять)*.

Завіса.

ДІЯ ДРУГА.

Кімната у Борулі.

ЯВА I.

За столом сидять Мартин, Гервасій і Матвій.

Гервасій. Так от яке діло, пане Мартине: ти знаєш, що я чоловік не бідний, Микола у мене один. то й він не буде бідувати; а в тебе одна дочка... Мій Микола і твоя Марися умісті вросли і полюбили одно другого, а ми з тобою давні приятелі... То як ти скажеш: чи не поженимо ми своїх дітей? Нехай давня наша приязнь закінчиться весіллям наших діток!...

Матвій. І я з охотою потанцюю на весіллі у свого хрещеника! А ну, Мартине — рішайте, бо мені вже й танцювати хотілось!

Мартин. Так то так, приятелю мій, я знаю, що ти не бідний, і може справді діти наші любляться, та не випада тепер віддати мені Марисю за твого Миколу.

Гервасій. Чого так?!

Мартин. Дочка моя дворянка, а твій син... ні дворянин, ні чиновник... так не приходиться дворянці йти за простого хлібороба. Я тепер на такій лінії...

Гервасій. Он що! Я тебе, Мартине, не пізнаю: поки ти не ганявся за дворянством, був чоловік, як і всі люде; тепер же десь тебе вкусила шляхетська муха і так дворянство у тебе засвербіло, що ти рівняєш себе з Красовським!...

Мартин. Що мені Красовський! Я сам уродзбний шляхтич! Красовський був безштанько і батько його так само сидів у Шадурського на чинші, як і ми; а що він женився на дочці Шадурського і через те зробився державцем, то це ще не велика жеч! І мій Степан, Бог дасть, дослужиться до чина та жениться на Тридурській, і ми зовсім тоді порівняємося з Красовським!

Гервасій. Далеко ходить! Красовський вчений, лікар, Красовський державець, а ти надимаєшся через силу, щоб з ним

порівняться, бундючишся дутим дворянством, з добра - дива посварився з ним, — вірь мені, що як будеш отак роздувать свій гонор, то Красовський зїсть тебе!..

Мартин. Подавиться, пане Гервасію, подавиться — я глевкий!

Матвій. Глядіть, щоб він вас не підпик — ха-ха-ха!

Гервасій. Щож ти тепер зробиш? От він не хоче, щоб ти сидів на його власності — і вибірайся! А сам не підеш, під руки виведуть, за ноги витягнуть, викинуть за межу зо всім збіжжям! Що там рівняться!..

Мартин. Мене викинуть? Мене за ноги витягнуть з прапрадідівського ґрунту?! О-о!.. Та хто поеміє? А стрічний іск, а апеляція? Я його ще в острог посаджю за обиду, я правду судом одшукаю, я йому покажу, яке я бидло і яке теля мій син!

Гервасій. Ти осліп од дворянства! І поки ту правду знайдеш, то все хазяйство профиськаєш і все таки нічого не добешся, і Красовський тебе випре звідціля!

Мартин. Не дїжде! Не будь я Мартин Боруля! Мав би все хазяйство зплюндровать, а докажу Красовському, докажу, що я такий самий дворянин, як і він *(бе себе в ґруди)*. Уродзоний шляхтич Мартин, Генадієв син, внук Матвія Карлова, правнук Протасія Гервасієва, Боруля з сином Степаном, герба Тшівдарь! О, стокроць дяблів його мамці і його таткові!

Гервасій. Гай, гай! та ще й зелененький! Герб?... А звідкіля, що означа те слово Тшівдарь, ти й сам не знаєш.

Мартин. А на що мені знать? Герб — то єсть знак шляхетського достоїнства!

Гервасій. Де вже нам носиться з гербами! Правда, що ми всі шляхтичі і всі дворяни, тільки шабльові.

Матвій. Ха-ха-ха! Шабльові? Як то, пане Гервасію, шабльові?

Гервасій. Такі, виходить, маленькі, що повипадали крізь шаблі своїх невщитих лубками возів і розгубились... Одно слово — голопуза шляхта!

Матвій. Ха-ха-ха!

Мартин. Може ти й шабльовий і голопузий шляхтич, а я уродзоний! Не віриш? У мене є копія з протокола депутатського собранія, — коли хочеш, покажу? Я й сам не знав а тепер довідався, що прапрадід мій був стражником томоженого скарбу і на його бумагах підписаний сам суперетендент Севастян Подлевський!.. от що! і у Красовського не краші бумаги.

Гервасій. Що там папири! Красовський на лікаря вивчився, то йому шляхецтво пристало. Тепер він їздить у калясі, його вже крізь шаблі не протягнеш, а папири — тьфу! І в мене було їх доволі, а тільки я переконався, що нам дворянство так личить, як корові сідло.

Мартин. Може ти й корова, а мій прапрадід...

Гервасій. Був стражник? Чув! А мій був підкоморий!

Мартин. Твій під коморею тільки сидів, то інша жеч...

Гервасій. А твій стеріг тієї самої комори, де мій сидів?

Матвій. Ха-ха-ха! Та буде, панове, а то ще полаєтесь! Що там по титулі — кеди німа ніц в шкатулі!... Краще, пане Мартине, віддайте Марисю за Миколу, та запемо могорич!

Мартин. Ні, пане Дульський... У мене, слава Богу, є і в шкатулі... я на другій лінії...

Гервасій. Він дворянин!

Мартин. Щоб ти знав!

Гервасій. Горе з такими дворянами! А по могому, хто вчену голову має, то дворянин, а вже як неграмотні дворяне, то...

Мартин. Я неграмотний? Вибачай! То ти неграмотний, бо вмієш тільки молитви читать, та й то по батьківському молитвенику, а по чужому не втнеш!... А я й скоропись розбіраю.

Гервасій. По батьківському молитвенику тепліш молитесь.

Матвій. Ну, годі, панове, бо я бачу, що посваритесь!

Гервасій. І справді! Як наше не в лад, то ми з своїм назад!... Прощайте, пане уродзоний! Тільки глядіть, щоб не чуналися, як дворянство крізь шаблі випаде. *(Йде).*

Мартин. Не журись, у нас вози лубками вшиті!

Матвій. От і не вгадав: думав могорич пить, а піднесли дулю — і ніс, здається, не свербів.

Мартин. Чогож, милости просю, сідайте, я зараз почастую: то одна жеч, а де друга.

Гервасій. Де вже нам з дворянами за одним столом сидіть. *(Шішов).*

Матвій. Прощайте, пане Мартине! Жаль, що так розходимось.

Мартин. Оставайся, закусимо.

Матвій. Нехай другим разом, а тепер не приходится: умісті прийшли, умісті й вийдем... Іще раз скажу: жаль, що ви не віддасте Марисю за мого хрещеника: славний парубіяка...

Мартин. Я й сам знаю... так не рівня по званію.

Матвій. До зобачення!... *(На виході).* Може ще роздумаєте і на Тройцю потанцюємо! *(Шішов).*

ЯВА II.

Мартин, а потім Палажка.

Мартин (*один*). Може й на Тройцю потанцюємо, тільки не на Миколинім весіллі! Бач, хлоп, підніжок пана Красовського — тудиж, у рідню лізе! Умийся попереду!... Як би не в моїй хаті, ей, наплював би Гервасієві у самісіньку пику за його хлопські речі... І він зо мною рівняється!... Далеко!... От як приїде сьогодні з города наш жених — губерський секретарь-регістратор, тоді милости прошу подивиться, за кого Боруля віддає свою дочку!... Ха! (*Входить Палажка*).

Палажка. Чого це Гервасій і Матвій заходили?

Мартин. Гервасій свата нашу Марисю за свого Миколу.

Палажка. От і слава Богу! Я рада, що такого зятя мати буду: поштивий, добрий і хазяйський син.

Мартин. І хлоп.

Палажка. Такий, як і ми.

Мартин. Дурна!

Палажка. Сам ти дурний! Чого лаєшся? Щож ти маєш проти Миколи?

Мартин. Сліпа:

Палажка. Тьфу! То тобі мабуть повилазило.

Мартин. Глуха!

Палажка. От же, ей-Богу, так і вчеплюся у чуприну, як будеш ляяться!

Мартин (*на бік*). Чого доброго, вчепиться! Це буде не дворянськи. (*До Палажки*). Не сердься Палазю, а скажи мені — ти бачила ту бумагу, що Степан привіз?

Палажка. Бачила.

Мартин. І чула, що він читав у бумазі?

Палажка. Чого ти причепився до мене? Не балакай навтямки, кажи товком: чи віддамо Марисю за Миколу? Не мороч мене!

Мартин. Діло шість місяців у герольдії, не сьогодні-завтра утвердять у дворянстві, а я дочку віддам за мужика!... Щож то, я в глузду зіхав, чи як?

Палажка. Здається мені, що зіхав: не велиш ні мені, ні дочці робить, сам не робиш, понаймав наймитів, найминок, хазяйство псується...

Мартин. Палазю! Дворяни — одно, а хлоп — друге!... Може ти цього не розумієш — то я тобі ясніше скажу: сметана — одно, а кисле молоко — друге! О! розумієш?

Палажка. Одно розумію, що ти стерявся розумом.

Мартин. О, Господи, о, Господи! На що ти мене довів до того, що я одружився з простою мужичкою! Нічого не тяме — як до пенька балакаєш. І казав же покійний папінька: женись, сину, на шляхтянці. Ні, таки погнався за чорними бровами! От і дожив: брови злиняли, а гонору, як не було, так і нема!

Палажка. Божевільний! Єй-Богу, божевільний! Тиб дроку напився.

Мартин. Що ти з нею будеш балакать?... Хіба тобі краще буде бачить свою дочку за репаним мужиком Миколою, ніж за губерським секретарем-регістратором? Краще — кажи?

Палажка. А деж він у біса той... ростератор?

Мартин. Регістратор.

Палажка. Та не вимовлю.

Мартин. Ото тож бо й є! Приїде, душко, приїде! Про нього ж я й казав Степанові на одїзді — чула?

Палажка. То чом же ти мені не сказав? А то: і сліпа, і глуха — тільки роздратував мене... Ну, а Марися?.. Тиж її питав — може вона не схоче?

Мартин. І питать не буду, на що питать? Вона не дурна, в ній батькова кров, розбере — не бійсь: де пан, а де мужик!

Палажка. Дай, Боже! Хіба я їй ворог?

Мартин. І я не ворог своїм дітям: хочу обох дітей пристроїть по дворянськи!.. Тільки ти, Палазю-душко, зділай милость, не супереч мені, слухай мене,

Палажка. Не дратуй мене, то все буду робить, як звелиш.

Мартин. Ну, годі. Сідай, душко! Омелько привезе самуварь, чаю, сахарю і... кофію. Чай я пив і знаю, як його настановлять, то сам тобі розкажу: а кофію не знаю, як роблять. Піди ти зараз до Сидоровички — вона зна — і повчися у неї. І респитай гарненько, як його роблять і коли його подають: чи до боршу, чи на ніч?

Палажка. А колиж приїде жених?

Мартин. От Омелько привезе звістку, а може й самого привезе, бо не дурнож його так довго нема: мабуть задержав, поки з присутствія вийдуть.

Палажка. То яж зараз і піду, бо може сьогодні й привезе.

Мартин. Іди, іди душко! Та респитай гарненько про всі звичаї й порядки дворянські. *(Палажка пішла).*

ЯВА ІІІ.

Мартин. а потім Трохим і Омелько.

Мартин (*один*). Довгож нема Омелька! Певно привезе жениха. Та вжеб пора йому й приїхать давно... Треба буде попросить на вечір Протасія, він гарно і багато вмє балакать... А важко і в дворянстві жить: розходу, розходу, — самим робить якось не приходиться... (*Входить Трохим*).

Трохим. Пане! наших дві пари волів і дві корови зайняв економ у двір.

Мартин. Деж вони наслись?

Трохим. Та в череді, з череди й заняв!

Мартин. Як він смів?!

Трохим. Так пан Красовський звелів.

Мартин. О, виродок з шляхетського заводу! О, гайдамака! грабитель! За щож?

Трохим. Каже, що на вас накинули чинш і поки не заплатите — не віддасть.

Мартин. Не віддасть?... Бери палицю і мені знайди доброго дрючка!.. Я їм покажу... Я... Ми їм покажемо!

Трохим. Ні, пане, я не піду. Він похваляється й вам на спині горба зробити. Каже: Боруля добивається бумажного горба, а я йому на спині горба надрюкую.

Мартин. Хто це казав?

Трохим. Економ.

Мартин. О, хлоп поганий! Він, наймит Красовського, мені горба зроби?.. Мені?... Та я... запрягай коней, поїду зараз у стан! Це грабіж, грабіж!..

Трохим. Немаж натачанки ще з города.

Мартин. Біжи до Сидоровички, позич. (*Трохим нішов*). Граблять!.. Граб, граб... Це мені ще й на руку — нехай граблять!.. разом за все отвіт даси! Ні, пане Красовський — Боруля ще потягається з тобою! Мабуть почув, що діло в герольдії... апеляція... стрічний іск йому в печінку сіли... О, пресвята Діво! вмшайся в моє діло, поможи мені ворога свого доканать! (*Входить Трохим*).

Трохим. Там прийшов Омелько.

Мартин. Який Омелько?

Трохим. Та наш же Омелько...

Мартин. Сам?

Трохим. Сам.

Мартин *(на бік)*. Шож це за знак: і забарився, і жениха не привіз? *(До Трохима)*. Запрягай же свіжих коней у нашу патачанку та поїдемо зо мною в стан, а Омелько нехай зараз іде в хату...

Трохим. Він боїться йти в хату.

Мартин. Чи ти не здурів? Чого він боїться?

Трохим. Та коней наших покрали в городі.

Мартин. Як?... О, Господи! Нова напасть... Тягни його сюди, за чуба тягни! *(Біжить до дверей)*. Омелько! Ирод! Супостат! Іди в хату! *(Входить Омелько босий)*. Де коні, азіят?

Омелько. Украли.

Мартин. Украли?

Омелько. І чоботи, і кобеняк украли...

Мартин. Як же в тебе голови не вкрали?

Омелько. Бо нікому не потрібна, у кожного є своя, хоч поганенька.

Мартин. Шож мені тепер з тобою робить? Га? Що?... Бодай ти галушки не проковтнув, щоб ти вареником подавився,— кажи, шкуру з тебе здерти?... Розкажуй, анахтема, як було діло?

Омелько. Та так було діло, що як приїхали ми з паничем, зараз понаходило тих судейських видимо-невидимо. Послали за горілкою, панич достали сало, курей і принялися трощить та пити. А далі, спасибі їм, і мене почастували; а чарка така, що й собака не перескочить... я довго не хотів випить повної і таки випив. Випив, закусив салом — у мене з дому було своє сало і хліб...

Мартин. Мерщій розкажуй! Ти з мене печінки витягнеш.

Омелько. Не перебаранчайте, пане, бо ви мене зібете з пантелику.

Мартин. Я тебе з ніг зібю і шерсть на тобі вискубу!

Омелько. От я й забув, що казав.

Мартин. Говори, говори, бісова патяка, — буду мовчати, говори!...

Омелько. Випив, закусив салом...

Мартин. Ну?

Омелько. У мене з дому було своє сало і хліб...

Мартин *(крізь зуби)*. Чув, чув!...

Омелько. Напоїв коней і хотів спати лягати, а тут, спасибі їм, ще піднесли... Потім третій раз почастували і вже не скажу вам, чи частували ще й четвертий раз, чи ні, бо не памятаю, як і заснув. Вранці, до схід сонця, прокинувся — не можу го-

лови підвести... Почав пригадувать, де я? — не пригадаю. Глянув на бік: чиїсь босі ноги на полудрабку. Щоб воно за тварь, думаю собі, втислася до мене на повозку, чи не Горпина? Далі думаю: коли є ноги, то повинна бути і голова, а голови не видно, тільки моя, та й своєї голови не бачу, а чую, що на в'язах щось таке важке, теліпається, мов хто начепив клунок з піском.. Помалу, помалу — підвів я голову. Дивлюсь — нікого нема, кругом чужа оселя... Боже мій! Тут зразу голова моя зробилась легка, як вівсяна полова, і я догадався, де я і що зо мною було! Схопивсь... сюди, туди — нема ні коней, ні чобіт, ні кобеняка! Сів я та й заплакав.

Мартин. Заплакав?

Омелько. Заплакав. Гіркими сльозами заплакав: чоботи були настоящі шкапові й кобеняк...

Мартин. Луципір! А коней тобі не жаль?

Омелько. Та коні знайдуться, бо там якийсь судейський, з мідною бляхою на грудях, списав усе: і як коней звуть на мення, і до якого полудрабка котра коняка була привязана, і полудрабки розгляділи — усе як слід, я розказав усі прикмети. Записали й те, що як удариш батогом, то Кулкат крутить хвостом соб, а Збзуль крутить хвостом цабе — все записали, коні знайдуться!... *(Зітхне)* А чоботи й кобеняк...

Мартин. Геть з очей, паршивий робітник! Тобі гиндики пасти, а не коней глядіть! Самі кращі коні пропали! Будеш же ти одслужувать мені за коней шість літ.

Омелько. А буду. Таке діло. *(На бік)*. А хтож мені одслуже за чоботи та за кобеняк? Як би не ти, то яб їх і не брав.

Мартин *(до Трохимів)*. Біжи до Сидоровички, візьми натачанку, чи візок, запрягай коней та хоч у ночі поїдемо до станового *(Трохим виїшов. Омелькові)*. Ти чого стоїш? Пішов, не печи моїх очей!

Омелько. Та тут ще лист від панича.

Мартин. Чогож мовчиш? Давай мерщій, шелепа.

Омелько *(достає з шапки)*. Та не гримайтеж хоч за листа: бачите, зашив як далеко, боявся, щоб хто не вкрав. Думаю: хоч шапку і вкраде, то лист буде цілий, чорта з два найде. Натє.

Мартин *(прочитавши)*. Що його робить?... Жених обіщав приїхать, як коней пришлю за натачанкою... Тут грабіж... там коней покрали!... Памороки забило... *(До Омелька)*. Іди, розумна голову, надівай постолі, поїдем зо мною в стан, а Трохим по-

їде в город зараз же, щоб завтра й натачанку привіз... Упряж де ти залишив?

Омелько. Злодії взяли, тільки черезсідельник залишився.

Мартин. Щоб ти на ньому повісився! І упряж позич у Сидоровички.

Омелько. А коней яких запрягать?

Мартин. Не питай мене!... І дорогою не балакай до мене, бо я тебе, клапоуха собако, чисто всього обпатраю!-

Омелько. Ну й сердитий... Що то пан! (*Пішов*).

Мартин (*один*). І язик став, як кілок, і в роті пересохло!... А синок... синок... Я тут із шкури вилазю, щоб його в люде вивести, а він там пянствує... (*Входить Омелько*). Ти чого знову у вічі лізеш? Кортить, щоб поскуб?

Омелько. Письмоводитель станового приїхав, — питається, чи ви дома, та я не знав, що й сказати, боявся, щоб не ляляли... Що йому сказати?

Мартин. Зви! проси! Бачиш — дома, хиба тобі повилазило? (*Омелько вийшов, Мартин біжить до бокових дверей*). Палажко! письменоводитель приїхав... І-і! я й забув, що її нема! Марисю! пошли за матірю до Сидоровички, а сама вари вареники, печи курчат, нехай дівчата печериць назбирають, у сметані насмажеш, та яєць звари у снятку і молока зпарь!... Нехай Омелько порося заколе... Та квас, квас щоб був, бо він раз-у-раз з похмілля... Певно, привіз утвердження в дворянстві. Отепер, пане Красовський, я тобі покажу — яке я бидло і яке теля мій син... (*До дверей*). А Нефодій Осипович! Пожалуйте, пожалуйте — дорогий гостю!...

Завіса.

ДІЯ ТРЕТЯ.

Декорація таж.

ЯВА I.

Мартин. Цілу ніч з досади не спав! Як прочитав Нефодій Осипович бумагу, щоб мене безоглагательно вивести з іменія Красовського, то наче п'ять котів вскочило у груди, і разом почали дряп'ять там своїми гострими кігтями!... Ну, пане Красовський! Сипеш ти грішми, щоб мене вивести звідціль, — і я посиплю, де треба, щоб тебе в острог посадить!... Нефодій Си-

пович за грабіж узяв заявленіє, каже — це уголовне діло!... Красовський хвалиться та похваляється!... Хвались, хвались!... Колиб мені ще роздратувать його, щоб він розбій який зробив, та на Сибірь... Що Сибірь? — на каторгу його!... Будеш ти знать Борулю, і дітям закажеш!... Я не буду хвалиться, ні, а тим часом і в острог, і в Сибірь, і на каторгу тебе запру... О, не я буду! Як би не ждав сьогодні жениха, то зараз би поїхав у город до повіреного, — там голова: губерньою править! Ну, та день-два підожду... Гей, Омелько!... Бог дасть, дочку пристрою, — тоді заживу настоящим дворянином: собак розведу, буду на охоту їздить, у карти грать... *(Входє Омелько)*. Чого ти лізеш, як черепаха?

Омелько. А хиба я птиця? Літать не можу: поки встанеш, поки прийдеш...

Мартин. Ну, ну, годі.

Омелько. Колиб чоловік крила мав...

Мартин. Годі!

Омелько *(на бік)*. Ніколи не дасть договорить.

Мартин. Іди мені зараз аж на шпиль, звідтіля видко верстов на пять по дорозі в город, там будеш сидіть і ждять...

Омелько. Чого?

Мартин. Слухай!

Омелько. Та яж слухаю.

Мартин. Мовчки слухай!

Омелько. Мовчу...

Мартин. Як побачиш наші коні й нашу натачанку і буде там сидіть двоє, прибіжиш до дому попереду...

Омелько. А як я не добіжу попереду?

Мартин. Що ти йому будеш казать!

Омелько. Трохим же буде кіньми їхать, а я пішком бігтиму, то хоч би з мене й дух виперло, а я не поспію вперед, хиба разом прибіжимо.

Мартин. Не разом, бусурмене, не разом! а треба, щоб ти його здалеку побачив і вперед прибіг!

Омелько. Не прибіжу. Годів пять тому назад можеб і прибіг разом, а тепер не прибіжу. Та й на шож я буду бігти разом з ним? Він буде їхать, а я буду бігти біля натачанки на сміх людям, як собака! Та Трохим на зло мені запусить так коней, що й чорт з ним не збіжить!

Мартин. Хибаж я тебе, супесе клятий, за тим посилаю, щоб ти на випередки з кіньми біг.

Омелько. А хиба я знаю.

Мартин *(бере його за груди)*. Не знаєш?

Омелько *(на бік)*. Отже остатню свиту порве.

Мартин. Звістку, звістку, звістку щоб подав уперед — гость важний приїде!

Омелько. То дозвольте коня взять.

Мартин. Бери, бодай тебе за пупа взяло — тільки не муч мене.

Омелько. А якогож коня взять? Я візьму Рака... *(Мартин бері його за помір, поверта до дверей і виводить)*. Та постривайте, пане, я сам піду, а то ви мені свиту порвете. *(Вихилює)*.

ЯВА II.

Мартин, а потім Марися.

Мартин. От мука мені з цим каторжним Омельком! І вигнав би — жаль: давно служить і привик до нього так, що як не бачу довго, аж скучно. А він, чорт його знає, чи нарощне дражнить мене, чи таки справді дурний трохи зробився. *(Виходить Марися й несе клунок)*. Куди це? Що це?

Марися. Треба прати сорочки то-що, багато набралось вже шмаття.

Мартин. Я тебе постираю! Страмить мене хочеш? Дворянська дочка сама стирає! Може ще й на річку підеш? Для чогож то я двох робітниць найняв?

Марися. Вони на городі копають, а яж що буду робить?

Мартин *(на бік)*. Справді?... І сам не знаю, щоб вона робила, якуб їй роботу дворянську знайти... *(До Марисі)*. Нічого не роби.

Марися. Та яж таки занудюсь без роботи, захворію.

Мартин. Глупство! Наглядай, щоб другі робили, а сама надінь мені зараз нове плаття, помий гарненько руки, та й сиди, як панночці слід. Та руки, руки мені мий разів три на день, не жалій мила. Ну, на лиці вона й так гарненька: а требаб присипать ще борошненцем, — є таке борошенце, та не знаю, як його звать і де воно продаєть ся...

Марися. Як собі хочете, а я ей-Богу без роботи не буду сидіть.

Мартин. Не смій мені, кажу! *(На бік)*. Якуб їй роботу знайти пристойну?... А! *(До Марисі)* Я тобі пальця достану, будеш вишивать у пальцях.

Марися. Та яж не вмію.

Мартин. Навчишся. Не святі горшки ліплять! А шмаття однеси назад. *(Марися знизус плечима й виходить).* Піду справді до Сидоровички, я бачив у неї п'яльця, вона вже стара, не бачить, то віддасть для Марисі, для своєї хрещениці, і покаже, як на них вишивать... Ох, поки то все поставиш на дворянську ногу, то й чуб тобі свердлом стане! *(Пішов).*

ЯВА ІІІ.

Марися, а потім Микола.

Марися *(одна).* Таке щось чудне у нас робиться, що хоч з хати тікай!... Чую я, що батько все про дворянство балакають, а ніяк не розберу, чого то дворянці стидно робить. Дивно... Перше батько казали, що всякий чоловік на світі живе за тим, щоб робить, і що тільки той має право їсти, хто їжу заробляє; тепер же все навиворіт. Колиб Миколу побачить... Учора був його батько у нас, чи говорив же він про наше весілля? Микола певно знає — хоч би прийшов заспокоїв мене, а то чогось не весело на душі, наче що недобре серце віщує!... Хотіла вчора у вечері вийти до Миколи — лихий приніс письмоводителя, з ним порались до півночі... поки нагодували... Сьогодні ввечері побачусь.

Микола *(від вікном).* Марисю, можна зайти?

Марися. Микола! Заходь, заходь — я одна: ні батька, ні матері нема. *(Входить Микола).*

Микола. Марисю, моя рибонько, щож ми будемо робить?... Твій батько не хоче віддати тебе за мене!...

Марися. Чом?!

Микола. А що я не дворянин! І тепер мій батько розсердился, хочуть, щоб я сватав дочку Котовича.

Марися. Щож ти зробиш?

Микола. Не знаю!... Посватать замість тебе дочку Котовича, розбить свої надії, а з ними й серце — все одно, що живим лягти у домовину!... Знов же, не послухать батька, то прийдеться з ним посвариться! А тим часом ти, покірна волі свого батька, підеш за другого, — тоді удвоє тяжча моя мука буде: я потеряю і батькову ласку, і тебе!... О, чом я не дворянин?

Марися. Ти мене любиш?

Микола. Умру без тебе!

Марися. І я люблю тебе так само й ні на кого не проміню. Слухай же мене. Корися батькові своєму, та тільки сватать Юльку не спіши; проси його, щоб подождав, поки її ти сам не розпізнаєш, — він тебе любить і згодиться! А я тим часом роздивлюсь, прислухаюсь і розміркую, що робить.

Микола (*кидається до неї*). Марисю! Ти мій розум, моє серце, мої очі! Дай поцілую тебе за пораду!

Марися. Тепер нам не до того! Йди до дому краще, щоб нас тут не зупіли, тоді й заміри наші розлетяться...

Микола. Іду — йду, Мариночко моя! А в вечеріж ми зйдемось знову?

Марися. Жди жене під яблунею у садку.

Микола. О, колиб мерщій зайшло сьогодні сонце! (*Пішов*).

ЯВА IV.

Марися, потім Палажка.

Марися (*одна*). Так бт яке зупіло мене горе! Дворянина батькові в зяті схотілось! О, Боже мій! Та деж на всім широкім світі знайдеться дворянин, щоб так мене любив, як любить мій Микола? І я? Кого так широко люблю, щоб промінять його, забуть? О, нікого, нікого! Краще смерть, ніж заміж за другого!.. (*Входить Палажка*). Мати! Вони певно не знають нічого... Мамо!

Палажка. Чого, дитино моя?

Марися. Що в нас робиться? Чом батько від Миколи старостів не прийняли? Яж вам давно казала, що люблю його, що він буде мене сватать, і ви сами тому раділи...

Палажка. Ох, дитино моя!... Не пристало тобі тепер йти за Миколу. Батько каже, що ми в дворяне вийшли — панами стали, а Микола не дворянин і через те не рівня тобі.

Марися. Не рівня?... Боже мій! А хтож нам рівня? Хиба хочете, щоб я дівкою посивіла?

Палажка. Не журись, дочко, не посивієш — жених є... гарний... і чин має...

Марися. Є?! Хто?

Палажка. Отой судейський, що приїздив до нас з Стьопою на масляній... ти йому вполобалась... Памятаєш? Що грав на гитарі і співав... чин великий на ньому... ростиратор, либонь...

Марися. Мамо, голубко моя! Яж давно люблю Миколу.

а того судейського тільки раз бачила, не знаю його і знати не хочу.

Палажка. Ох, не завдавай же й мені жалю! У мене у самої серце болить за Миколою, я сама його люблю... та щож нам робить, що нам робить, коли тепер не приходится тебе за простого віддати, бо ми в дворяне вийшли.

Марися. Мамо! жилиж ми перше без дворянства і всі були щасливі... На щож дворянство нам здалося, коли воно горе приносе, коли через нього ви хочете мене нещасною зробити, занастить мій вік молодий!... Мамо! Яж ваша кров — не губить мене, віддайте заміж за Миколу. Я не хочу бути дворянкою! Краще жити на світі щасливим мужиком, ніж нещасним паном, — це всяке знає!...

Палажка. Правда твоя! Ох, правда, моя добра ти, моя розумна дитино!... Ти побалакала зо мною і в мене наче полуда з очей упала. Сама бачу, що дворянство нам біду робе. А почну батькові казати, щоб не видумував нічого, щоб жив по старовині, — то закричить, затопа ногами, почне читати мені якісь бумажки про дворянство, загуркає мене, зачиркає, зібе з пантелику — і я думаю: може ми й справді вже дворяне — і починаю по-панськи привчатися і самій тоді хочеться тебе за благородного віддати заміж!... Тепер не знаю, що й казати, що і робити — вимучилась зовсім і одуріла. От вже другий день хожу до Сидоровички, вчуса дворянським звичаям, щоб прийняти жєниха, бо він сьогодні й приїде.

Марися. Сьогодні?! Мамо! Уговорить же татка, щоб не губили мене!

Палажка. Ох, не можу, дочко. не можу... тільки посваримось, дитино моя, а товку не буде! Ще й побемось на старість, бо вже два рази мало-мало не бились. *(За коном голос Мартина: „Суди, суди, помалу тільки“).* Батько йде!... Ходім звідціля. *(Шшла).*

Марися. Що мені робить?... Ще батькові упаду в ноги!... *(Шшла).*

ЯВА V.

Мартин, а за ним хлопець уносить п'яльця, потім Марися.

Мартин. Отут, хлопча, постав, та й іди собі. *(Хлопець ставить п'яльця на місце й виходить).* П'яльця! І не хитра штука, а зараз красу господі придали. Яюсь аж веселіше горниця дивиться.

Нехай Марися вчиться. Сидоровичка обіщала показати, спасибі їй. От і благородна кума в пригоді стала! Кумів завше треба вибирати значних і благородних! А як Бог дасть, Марися вийде заміж, то першого онука — он як охрестю: кумом візьму повковника Лясковського, а за куму генеральшу Яловську... *(Входить Марися й падає йому в ноги)*. Що це?!

Марися. Не губіть мене, не топіть мене — я у вас одна!

Мартин. Ото Господи, як злякала, аж ноги затрусилась... Встань! Чого тобі?

Марися. Не віддавайте мене заміж за того жениха, що приїде з міста: я його не люблю, я за нього не хочу...

Мартин. Як?! За благородного чоловіка не хочеш? За кож тебе тоді віддають?

Марися. Віддайте мене за Миколу.

Мартин. Світ навиворіт! Павночці — мужика забажалося!... Не смій мені про це й заїкаться!

Марися. Я люблю Миколу й він мене любить, ми будемо щасливі.

Мартин. Що то за слово таке — любить? Кажі мені, що то за слово таке?... Га? Що воно означає: чина, чи дворянство?

Марися. Я не вмію розказати... Я...

Мартин. Видумка! Витребеньки! Баб'ячі химерики! Чина, дворянство треба любить, а другої любови нема на світі!...

Марися. Я собі смерть заповідю, коли...

Мартин. Не сердь мене, бо я порву на собі всю одягу!... Чуєш?... Здурила дівка! — ще й не розглянула добре благородного жениха, а вже іритується! Та жених такий, що хоч би яка панночка, то з охотою пішлаб за нього — от приїде, то побачиш!... А про Миколу й не думай! Та я скоріше вб'ю тебе, ніж віддам за мужика, я тебе з дому вижену, я тебе... Та я не знаю, що зроблю!... От дітки! Ти дяк них неклеуєшся, побиваєшся, з шкури лізеш, а вони замість дяк — серце тобі на двоє роздирають! Мало мені муки з Красовським і так, та ще тебе віддам за мужика, щоб він зуби скалив?... Іди! Жених може вже з гори зізжає... Іди, одягнися мені у нове плаття, а цих речей щоб я більше не чув!

Марися. Тату...

Мартин. Який я тато? Що то за тато?

Марися. Папінька!

Мартин. І слухать не хочу! Іди, роби, що велять. *(Марися пішла).* Не знає свого щастя, сказано: молоде — дурне... Ох, діти-діти! Як би ви знали, як то хочеться бачить вас хорошими людьми, щоб ви не черствий хліб їли... Як би то знали... тоді б ви зрозуміли, що батьки не вороги вам... От трохи погримав, а вже й жаль!... Вонож, дурне, дума, що я їй ворог! Ворог за те, що вигягаю з мужичества... А чого мені це коштує?... Колись подякує. *(Входить Омелько).* Їдуть?

ЯВА VI.

Омелько *(задихався, не може говорити).* Ї-і-ду-ть!

Мартин. Чого ти так засапався? Сопеш, як підпалений кінь!... Далеко?

Омелько. Ху, ху, ху!... Утомився...

Мартин. Тиж конем їхав?

Омелько. Де там! Упав, к бісовому батькові, з коня...

Мартин. Яж кажу, що так!... Далеко?

Омелько. Ні, зараз за могилою і впав! Тільки що виліз на Рака, а...

Мартин. Не про те! Не про те я питаю! Чи далеко їдуть?

Омелько. Та мабуть уже близько біля двору.

Мартин. Тиж бачив, хто їде?

Омелько. А хтож: Трохим їде — нашими кіньми й нашою натачанкою...

Мартин. А по заду сидить хто-небудь?

Омелько. По заду?... Не примітив!

Мартин. Чогож ти біг, бодай ти луснув? *(Йде до вікна).*

Омелько. Чисто коліно збив, болить, як печене, прибіг попереду, а він ще й лається!... Чорт на тебе угодить... *(Пішов).*

Мартин. Він!... Жених!... *(До дверей).* Душко! Палазю! Приїхав! Жених приїхав. Одягайтесь мерщій!... А Господи, аж серце забилось!... Принять треба на славу... *(Відчиня середні двері. Входить Націєвський з гитарою в руках, у шерстяній накидці. Мартин їде до дверей, розставивши руки).* Милости прошу, дорогий гостю! *(Націєвський кладе гитару на стілець. Обнімаються й цілуються).*

Завіса.

ДІЯ ЧЕТВЕРТА.

Декорація та ж.

ЯВА I.

Омелько і Трохим вносять столи.

Омелько. То це жених нашої Марисі, сьогодні й заручини?

Трохим. Еге. Дорогою він мене частував біля кожного шинку — гарний панич!

Омелько. Він же й мене частував тоді, як чоботи й кобеняк украли, бодай йому...

Трохим. І що вони там роблять -- ті судейські: такого їх, як галок в осени?

Омелько. Бумаги, каже, пишуть.

Трохим. На щож ті бумаги?

Омелько. На продаж. Продають.

Трохим. Та хтож їх купує, кому вони потрібні? хиба на цигарки?

Омелько. Виходить, є такі люде, що купують. От бачив повіреного, що приїздив: коні як змії, тарантас блищить, фурман — наче коробейник Улас?... Бачив? Отже він бумаги продає. Його фурман дав мені на цигарку легкого тютюну й розказував, що, каже, його пан якісь бумаги пише і продає людям — щó кому потрібно, з того й хліб їсть, і будинок має у городі. От і наш пан, каже, купив якісь бумаги у нього на Красовського, а Красовський, каже, довідався, приїздив аж у город, заплатив дорожче і він продав йому бумаги вже на нашого пана. Так і торгує!

Трохим. Диви!

Омелько. Всякому чоловікові назначено, що робить, з чого хліб їсти і що йому мати! От мені назначено, щоб я без чобіт був і без кобеняка — і вкрадено.

Трохим. Мабуть, що так.. А не чув, коли буде весілля?

Омелько. Не чув. Вчора гуляли довго — жених і досі спить.

ЯВА II.

Входить Мартин.

Мартин. Чого ви тут стовбичите?

Омелько. Стола від Сидоровича принесли.

Мартин. Ага! ну, біжиж ти, Омельку, принеси умиваться паничеві. *(Омелько і Трохим виходять)*. Ще спить. Сказано — чиновний чоловік, — не то що простий шляхтич: ще й чорти навкулачки не бились, а він схопиться й гасає по хазяйству!... На що вже я — от, здається, зовсім вибився на дворянську лінію, а не можу вранці довго спати — боки болять, а треба привчатися! Воно якось так — зовсім другу пиху тобі дає. Прийшов хто рано, чи там яке діло по хазяйству, а ти спиш! Дома пан? питають. Та ще сплять! О! і всі на пальчиках!... Безпремінно заведу такий порядок: чи прокинувся, чи ні, а буду лежати до сніданку. *(Омелько несе ночви й відро води)*. Що це?

Омелько. Та умиватьсяж.

Мартин. Ну, й що тобі сказати? Деж ти бачив, бусурмене, щоб люде в ночвах умивались? Поросят тільки у ночвах патрають, а ти хочеш благородного чоловіка...

Омелько. Та яж письменоводителеві над ночвами ціле відро води на голову вилив.

Мартин. То инша річ — чоловік сирий і на похмілля.

Омелько. А цей хіба тверезий учора ліг?

Мартин. Не твоє діло! Іди візьми велику деревяну миску і води у поливяний глечик.

Омелько. І щоб то відразу сказати, а то носись. *(Пішов)*.

Мартин *(один)*. Треба десь такого служку достати, що при горницях був, бо Омелько старий для послуги, нічого не тяме. *(Омелько вертається з глечиком і мискою)*. Там постав, і як що спить, то навідайся через яке время. *(Омелько пішов у другу кімнату, входе Палажка)*. Спить ще. А що, як там, душко, у тебе: чи все готово?

Палажка. Поки люде посходяться, усе буде готово. *(Входить Омелько)*.

Мартин. А що?

Омелько. Потягнувсь, лупнув очима, повернувся на другий бік і знову захріп.

Мартин. Навідайсяж опісля.

Омелько. Можеб я там посидів, поки прокинеться?

Мартин. Опісля, кажу тобі. Чого ти там будеш стирчати, ще й сам заснеш.

Омелько. А потім прозіваю — будете ляяти.

Мартин. Не патякай! Поклич панночку. Де вона?

Омелько. Порося патрають.

Мартин. О-о-о!... Нехай одягнеться і сюди йде. *(Омелько пішов. До Палажки).* Яж тобі казав, яж тебе прохав, щоб ти їй не давала ніякої роботи: руки чисто порепаються, — а ти порося її заставила патрять!

Палажка. Та цить уже, не гримай. Який же чорт буде обід варить, коли робітниці не тямлять нічого.

Мартин. Палазю, Палазю, не кричи, душко, а то почує. Ну, йди, душко, сама обід готов, а вона нехай ще побуде з женихом.

Палажка. А тиж з ним балакав?

Мартин. Та ми вже зовсім скінчили з ним: 500 рублів приданого, весілля на наш кошт. два роки доставлять у город топливо й де-які предмети на продовольствіє і хату поставить у городі — місце у нього є. *(Входить Марися).* Ну, то йдиж, Палазю, щоб справді там робітниці не нашкодили чого в обіді, а то замість поросяти подадуть обгорілий оцупок. *(Палажка пішла).* Ну, моя дитино, я вже скінчив з твоїм женихом. Сьогодні заручини, а на Тройцю й весілля.

Марися. Не любите ви мене.. випихаєте з дому...

Мартин. Я? тебе не люблю? Господи! Душу свою готов тобі віддати!... Для когож я побиваюсь, як не для вас? Послухай мене, доню моя: краще білий хліб, ніж чорний, краще пан, ніж хам! І батькове око, як прийдеться умірять, закриться спокійно, бо душа моя знатиме, що мої унуки дворяне — не хлопці, що не всякий на них крикне: бидло! теля! Ох дочко, ти не знаєш, як тяжко хлопом бути, усіх бояться, усіх лічить вищими від себе! І дай Бог, щоб ти не знала; а я всього поспробував і знаю. Не хмурсяж, не хмурся... Жених вийде, а ти сядь за п'яльці, будь з ним приязна. Сядь, доню: за п'яльцями якось пристойніше сидить... так ніби за роботою. *(Садочить її).* Отак. Яж зараз вернуся, а ти поведься з женихом, як слід дочці Мартина Борулі — уродзогого шляхтича! *(Пішов).*

ЯВА III.

Марися, потім (Омелько проходить в кімнату, де спить Націєвський).

Марися (одна). Ох, тату, тату! Як би ви знали, як мені тяжко слухать ваші речі! Наче тронулись, борони Боже. Що мені робить? Щоб не сердить батька, я тим часом покірствую, а чого наговорю женихові — то нехай тільки слуха! Колиж і після

того не одчепиться, то піду вже на одчай: нехай хоч біють, хоч ріжуть — однаково! *(Виходе Омелько)*.

Омелько *(несе обома руками миску, а в мисці глечик)*. Вже одягся! Ну, жених!... Яка у нього червона жилетка, аж очі в себе вбірає!... Одчиніть двері, а то воду росхлюпаю... *(Марися одчиня)*. Хоч би нас почагували добре на заручинах: дома не страшно й випить... *(Вийшов)*.

Марися *(одна)*. Виходь, виходь скорій... Може сам одцураєшся, коли почуєш, як я тебе поважаю.

ЯВА IV.

Входє Націєвський, одягнений у спортух з куцими полами. Рукави з буфами, коло плечей вузкі, а біля руки ширше. Штани широкі — трубою, коло чобота зовсім вузькі. Жилетка червона, двоохортна, без манішки, з мідними гудзиками, шия повязана чорним шовковим платком.

Націєвський. З добрим утром, Марина Мартиновна, як спалось, спочивалось?

Марися. Лягли легко, встали ще легче... а ви як? Здається — і лягли важко, і встали тяжко?...

Націєвський *(на бік)*. Зразу збрила! *(До Марисі)*. О, яка ви гострая і строгая!... *(Бере гітару й побринькує)*. Нам з привички! Інший раз, як вернешся от Шулемки, так ще тяжче ляжеш, одначе діла за нас ніхто не робе!... А ви вишиваєте?

Марися. Ні. Я не вмію, так сижу: батько звеліли вас підодждать за п'яльцями, щоб ви подумали, що я баришня...

Націєвський. А ви хиба не баришня?

Марися. Не знаю, як вам здається... Я проста дівчина, мужичка, нічого не вмію: я вмію жать у полі, громадить, мазать, коров доїть, свиней годувать!... Подивіться, які у мене руки...

Націєвський. І разпрекрасно! А як вийдете за мене заміж — ібо ми вже з папінькою вашим сіє діло покончили, не знаю як ви, — тоді не будете жать: найдеться друга робота, более благородная... і руки побіліють... А по вечерам я буду вам грать на гітарі. Буде весело, у мене знакомих доволі...

Марися. Я за вас не хочу заміж, то татко мене силують, а я вас не люблю...

Націєвський. Як побрачимся, тоді полюбите!... Любов — ета злодійка приходить зря: сьогодні нет єй, а завтра вот она! Та ви ще мене не знаєте! *(Бє акорд на гітарі й співа)*:

Гандалеръ молодой,
 Взоръ твой полонъ огня:
 Я стройна, молода,
 Не свезешь-ли меня?
 Я въ Ріальто спѣшу до заката,
 Видишь-ли поясъ мой?
 Съ жемчугомъ, съ бирюзой,
 А въ срединѣ его
 Изумрудъ дорогой, —
 Вотъ тебѣ за провозъ моя плата!
 Нѣтъ, не нужень онъ мнѣ,
 Твой жемчужный уборъ:
 Ярче камней и звѣздъ
 Твой блистательный взоръ:
 Жажду я одного поцѣлуя!

У нас многія баришні од меня тають і ви розтаєте.

Марися. А я чого буду таять, — я не сніг.

Націєвський. Ну — розтопиться...

Марися. Борони Боже! Хіба я смалець?...

Націєвський. Ха, ха, ха! Остроумно! Одно слово, полюбите мене — ручаюсь.

Марися. О, ні! Ви мені противні.

Націєвський. Ето даже обидно, ібо я всегда нравился женщинам... Почему же у вас такая злость против мене?

Марися. Я вас не люблю і прямо вам кажу, а ви таки лізете у вічі, от через це ви мені противні.

Націєвський. Та нет!... Ето ви шуткуете!... Ето ви говорите по той простой причині, что мало знаете меня; а когда выйдете замуж, присмотритесь, і апробуєте — как пишеться в журналах — тогда другое скажете!... А тепер заключим наш разговор поцілуем, как жених і невеста. (*Сіва*). Жажду я одного поцілуя!... Позвольте!

Марися. Цього ніколи не буде! Мені легше випить оливи з мухами, ніж вас поцілувати! Душа моя до вас не лежить і очі мої не стрінуться з вашими; а коли ви й після цього все таки хочете, щоб мене присилювали за вас заміж, то знайте: я люблю давно другого, чуете? Люблю другого, йому слово подала й не розлучить нас ніхто — хіба могила, а за вас я тоді вийду заміж, як у Спасівку соловейко заспіває! От вам уся моя правда. І нічого нам балакати, розміркуйте гарненько і більше до нас не приїздіть... а тепер — прощайте! (*Хутко виходе*).

ЯВА V.

Націєвський, а потім Мартин і Палажка.

Націєвський (*один*). Любить другого... Положим, ежелі только любить, то це крупний пустяк, но ежелі любов з фіналом... Це для меня мучительно будить і позорно даже!... Впрочем, же свадьби далеко, ми і его разузнаем; а отказатья й перед вінцем можна!... Как би я не вскочил у корито? (*За воном голос Мартини*: „Так я хочу“! *Голос Палажки*: „А я не хочу“!) Голос отца і матері... один -- хоче, другий -- не хоче. Желательно послушать — об чом спор? Наверно про меня... Сюда, здається, йдуть! Сховаюсь. Деб же?... Тут нема місця... А, в етой комнаті, де спав, біля дверей, є шкап, за шкапом стану. (*Пішов. Входять Палажка й Мартин*).

Палажка. Не хочу, не хочу я твоїх кумів!...

Мартин. Цсс! Дурна! (*Йде на пальчиках до дверей і загляда*). Нема. Пішли мабуть з Марисею на проходку в садок... Так не буде, як ти, душко, кажеш? Кумом візьмемо Лясковського — чоловік значний і нужний, а кумою буде генеральша Яловська — вона крижмо хороше дасть.

Палажка. Так кажуж тобі, що я не хочу ні Лясковського за кума, ні Яловської за куму.

Мартин. У Лясковського дітей нема, багатий, він і дитину воспитає по дворянськи.

Палажка. Як раа! Такий скупий, та буде він тобі пеклуваться про чужу дитину? Міні страшно на нього й глянуть!... Краще ми візьмемо кумом Гарбузинського, а за куму Трщинську.

Мартин. От вигалала! Ну, Трщинська ще нічого кума, а у Гарбузинського своїх десятеро: чоґо від нього можна сподіваться для хрещеника?

Палажка. І ніколи ти мені не уважиш; яж згодилаь, щоб хлопчика звали Матвієм, а ти уваж за кумів.

Мартин. Та не уважу! Ляковський полковник, а Гарбузинський копитан.

Палажка. То нехайже тобі чорт, коли так! Вибірай собі сам кумів, нічого було й питать мене! (*Йде назад*).

Мартин. Кудиж ти, стривай!

Палажка. Ніколи мені, через тебе порося ще перепечеться! Бери собі коґо хочеш. (*Пішла*).

Мартин (*іде за нею*). Тиж розміркуй... Нічого в чинах не тямє! (*Пішов*).

ЯВА VI.

Входить Націєвський з накидкою в руках, а потім Омелько.

Націєвський (*надіва накидку*). Це так! Невеста з приплодом!... Благодарю!... Я ще тільки сватаю дівку, а вони, бачу, вже й дитину хрестить будуть. Ні, шукайте собі дурнішого. (*Бере гитару від нього*). Давай Бог ноги від такого шлюбу. Піду наче у проходку і поминай, як звали! (*Хоче йти, виходє Омелько*).

Омелько. А ну, скиньте лиш, чоботи, посидьте трохи босі, тепер тепло...

Націєвський (*на бій*). От тобі й маєш! (*До Омелька*). З якої статі? Для якої надобности?

Омелько. Та я достав трохи галанської сажі, то почистю, щоб блищали... Я в мент... я чистив і письменоводителеві, і...

Націєвський. А!... Не нужно, брат... Скажи мені — чи тут є корчма?

Омелько. А якже без шинку? Отут зараз за містком... Без шинку не можна.

Націєвський. То я піду трохи пройдуся, а кстаті у мене є діло до жида. (*Пішов*).

Омелько (*один*). Похмелиться пішов... І не диво! У чоловіка голова тріщить після вчорашнього — по собі знаю. А наші завели сварку за кумів. Ну й чудні! На Тройцю ще тільки весілля, та може й дітей у Марисі не буде, а вони вже збираються хрестить онука!... Старий хоче кумом повковника, а стара — копитана! І таке підняли, що страх! Стара вже двічі за качалку хапалась!...

ЯВА VII.

Всвоють Мартин і Палажка.

Мартин. Ну, годі, ну, не сердься, душко, а то ти й при гостях надмешся, як гиндичка!... Я вже згожуюсь: нехай першого охрестять твої куми, а другу дитину мої...

Палажка. Отак добре! Як так, то я вже не сердюсь... Натомилася з обідом, а тут ще й через сварку... Ну, обід, слава Богу, готов...

Мартин. А ти чоґо тут виснеш?

Омелько. Та я достаз галанської сажі, хотів паничеві чоботи почистить, а він пішов у корчму...

Мартин. Чого?

Омелько. Похмелиться.

Мартин (*відступає до нього*). А ти по чім знаєш? Га? Хиба він тобі казав, що йде похмелиться?... Звідкіля ти це узяв?

Омелько. Та я так догадуюсь, а він казав — діло є до жида.

Мартин. Н-ну! Не такий сьогодні день, а коли я тобі зубів не повибиваю за твої речі, то не я буду!... Так і ляпнеш, що в голову влізе. У чиновників у кожного є діло до жида! Біжи поклич його зараз, скажи — гості збираються, будемо обідать. А Марисі не бачив?

Омелько. У садку сидять.

Мартин. Гукни й на неї, щоб ішла. (*Омелько пішов*).

Палажка (*у двері*). Дівчата, готуйте стіл!

Мартин. Щож це нема гостей. (*Входять дівчата й пораються коло столу*).

Палажка. Когож ти кликав?

Мартин. Дульського, Протасія, Сидоровича, Рачинського, з жінками, з дочками, — набереться доволі.

ЯВА VIII.

Входить Дульський з жінкою.

Дульський. Здоровенькі були!

Мартин. Просимо, просимо... (*Жінки цілуються, сідають і тихо балакають*).

Дульський. Ну, поздоровляю тебе! Дай Боже діждать онуків.

Мартин. Спасибі! (*Входить Протасій з жінкою, двома дочками*). От і Протасій з семейством. (*Дульський зовоється між бабами*).

Протасій. Всього доброго вам у хату! (*До Мартини*). Голова трохи боліла після вчорашнього... А добре співа гражданський офіцер, твій зять! Я ще як жив на Дідовій балці... А там здавна осівся Кирило Гарболінський, — він був, кажуть, маркитантом в 1829 году й нажився здорово: свій табун коней, пар 40 волів, корови, вівці... тоді не так ще сутужно було на землі, як тепер... А ми держали сад і став графа Рипяшинського — на одкупі... Сад був чудесний... Одних груш, бувало, в Херсонщину фур 10 одішлемо, а скільки свині поїдять, та доволі того

з тебе, що ми тоді вигодували десять кабанів, та які кабани!... (Тим часом, як Протасій говорить, входить ще Сидорович з жінкою, здоровкаються, жінки цілуються; входить Марися. Сидорович глянув на Протасія, махнув рукою й пішов до Дульського. Служа один Мартин, котрий теж покида Протасія й той, сказавши слів десять на вітер, замічає, що ніхто його не слухає, замовк і в цей мент побачив Дульського). Ага! Дульський вже тут! Пане Мартине, а скоро будем обідать?

Мартин. От зараз прийде панич наш, він пішов трохи прогуляться...

Протасій (Дульському). От і добре: поки обідать, я тобі скінчу про церкву, — вчора не договориш, хтось перебив.

Дульський (на бік). Нікуди від нього не сховаєшся, заговорить на смерть. (Входить Рачинський з жінкою і ще гості. Цілюються. Протасій застукав Дульського й розказує йому, а той тільки головою хитає. Мартин почина нудитися: то в двері виглядає, то на столі поправляє, то жінку манить до себе пальцем, шепочеться з нею, розводить руками, зве Марисю. Під кінець монолога він зовсім стурбований).

Протасій. Так ото, знаєш, поїхали ми у Кременчук — з Сидором Карповичем Жирейдовим, може чув?... Він, літ п'ятнадцять, а може й двадцять буде, як умер в Яструбинцях... царство йому небесне... Балка упала на голову і вбила його... славний чоловік — я з ним спізнався ще у Плискові, імені графа Лопушанського, Лопушанський охотник був на всю округу... Я в нього достав собі хорта, та така була собака, що зайцеві й писнуть не дасть... Поїхав у Плисків до свого давнього знакового Івана Жука, а старий Жук і каже: шкода — млин стоїть, поправляють. Нічого робить, стали ми годувать воли, а тут прийшов Сидор Карпович — він підрядився в Розлогах, у Херсонщині, строїть церкву — і ото попросив мене поїхать з ним у Кременчук лісу куповать. Діло було на провесні. Не дійжаючи Кременчука, є город Крилов, а там живе давній мій приятель, ще й кум — Супостатов. Лісом торгує. Ми з ним у венгерську компанію познайомились, я хрестив з його жінкою дочку у Митрофанова — може знаєш? Єлена Вікентьєвна... (Входить Омелько).

Омелько. Окавія, пане...

Мартин. А що? де панич?

Омелько. Подався у город.

Мартин. Як?

Омелько. Наняв Шулима і той його повіз на своїй коняці в город.

Мартин. Брешеш, ироде!...

Омелько. Побий мене Бог! Я сам бачив, як виїхав з двору, ще й сказав мені: кланяйся своєму панові, скажи, щоб не ждали мене більш ніколи... Я, каже, пошуткував!... Жид ударив кобилу батогом, повозка заторохтіла і я більш нічого не чув.

Мартин. О, Господи! Щож це? Насмішка?... Не може статися, тобі так здалося!

Омелько. Та нехай мені повилазять! Коли не вірите, то спитайте Голду! *(Мартин зватася за голову й сіда; гості сполошилися, шепчуться).*

Дульський. Ходім, панове, бачите — чоловік у такій оказії, чого нам тут стирчать? *(Виходять).*

1-й гость *(на відході).* От тобі й заручини...

2-й гость. От тобі й чиновний жених.. Ха, ха!

Протасій. То я тобі другим разом розкажу. Прощайте! *(Всі виходять).*

Мартин *(осмакує).* Осудовисько! На ввесь світ осудовисько!... Палажко! Що мені робить? Що нам робить?...

Палажка *(обнімає Марисю).* Бідна моя дитина! Ослазив, покинув!... *(Плаче).* Хто тебе візьме тепер?...

Мартин. Цить! Я йому так не подарую! О, мизерний, о пакудний! Кипить моя кров!... Кипить!... Мені страм, дочці страм!.. Перед усіма дворянами страм... Ні! Яж і тобі, яж і тебе... *(Біжить до дверей і гука).* Омелько!

Омелько. Я тут, ось!

Мартин. Сідай мені Рака, а сам сідай на Блоху! *(Омелько вийшов),* Палажко! Достань гаранник, давай шапку!...

Палажка. Опам'ятайся, щб ти робиш?...

Мартин *(тура ногами).* Не питай!... Роби, що велю! *(Палажка пішла).* Яж на твоїй спині всю свою обиду винишу!... Яж тобі!...

Марися. Папінька...

Мартин. Мовчи! Геть пішла! *(Марися вийшла).* Не будеш ти славить, а будеш ти струни гоїть!... Палажко! давай шанку, давай гаранник!... О, злість мене залавить!... Омелько! Мерщій! *(Вводять — Омелько з середніх дверей, Палажка з бокових, Палажка подіє шанку й гаранник).*

Омелько. Готово!

Мартин *(віддає шапку, бере гаранник).* Бери й ти батого, за мною! Яж з тебе зроблю писанку!... Яж тобі покажу, як шуткувати з дворянином. *(Мартин і Омелько виходять, Палажка обнімає Марисю, плачучи).*

Завіса.

ДІЯ П'ЯТА.

Декорація та ж.

ЯВА I.

Входять Степан і Омелько. Степан одягнений по дорожньому, Омелько несе за ним скриньку.

Степан. Ну, слава Богу — дома! *(Роздягається).*

Омелько. Де його поставить?

Степан. Став тут і доказуй мерщій, як далі було. Далекож ви його догнали?

Омелько. От зараз на повороті, біля роскопаної могили.

Степан. Ну?

Омелько. Стали наближатися, а панич той певно пізнав нас, почав штовхатъ жида у спину; а жид оглянувся і зараз затріпав обома руками, зашарпав кобилку віжками й ну її цвйдохать батогом; а кобилка в скач пустилась, а ми ще гірше припустили. Коні наші потемілись, бо ми з копита в скач погнались. Блоха вже стала спотикатъся, а Рак аж стогне під паном! Вони не втечуть, а ми не доженем. А біля могили дорога переорана, повозка застрибала по борознах, потім задок схиливсь на лівий бік, потім одскочило колесо, вісь одбилась, кобилка стала, жид схопився і що є духу попер у буряни... Оттут ми їх і догнали... і я напарив жида, а панича пан частували... Спасибі, чумаки одняли, а то мабуть і вбилиб... А потім пан злізли з коня, стали пить воду, трусяться та й упали, як неживі... Чумаки ті їх і до дому довели.

Степан. От нещастя!... Ідиж випрягай коні. *(Омелько пішов).*

ЯВА II.

Степан, а потім Марися.

Степан *(роздягається).* І хтоб сподівався, що так скінчиться сватання? Добре й Націєвському сердешному досталось, одначе — хоч би тобі пару з рота пустив!... Як приїхав, то слабів дві неділі. Я його питаю: а що, як?... Нічого, каже, приймали дуже гаряче... Тепер і сам бачу, що гаряче!... Погані наші діла, усе пішло шкереберть: і в дворянстві одказали, і земський суд скасували й я остався за штатом — і куди примоститься, сам не знаю... *(Входить Марися).*

Марися. Стьопа! Приїхав? Здрастуй, братіку! *(Обніма його).*
 Слава Богу, що ти приїхав — ми вже з мочі вибились і ради не дамо!... Батько дуже слабі — мабуть умруть... *(Плаче).*

Степан. Шож йому таке?

Марися. Одно до другого... Тут okazія з тим женихом, — ти мабуть чув?

Степан. Чув. Омелько розказував.

Марися. Не вспіли батько очунять після тієї okazії, а тут Красовський зібрав людей, виганяв нас з села, хотів розвалить хату; батько дуже сердились, сварились, кричали і з ними зробилась якась причина: впали на землю зовсім як мертві. А, не доведи Господи!... Ми з матір'ю в ногах у Красовського валялись — на силу одпросились на місяць, та й то дядько Гервасій заступились... І це ще не кінець! Пройшло скільки днів, батько стали поправляться, як знову получили бумагу, що в дворянстві одказано, і зовсім уже занедужали, з сили вибились, нічого не їдять... усе зітхають та читають ту проклятушу бумагу... Колиб хоч з Красовським помирились, а то він знищить нас зовсім: завтра строк вибираться, а куди вибираться, щб робить з слабим батьком — сами не знаємо! Слава Богу, хоч ти приїхав.

Степан. От наказаніє господнє!... Не знаю, як і признаться тепер батькові!... Я вже, Марисю, тож не служу — мене за штатом оставили.

Марися. Не кажи, не кажи батькові, борони Боже! вони зараз і вмруть, як ще довідаються, що й ти не служиш — після скажеш...

Степан. А матиж де?

Марися. Пішли до дядюшки Гервасія просить, щоб помирився з батьком: чи не дасть якої ради — його так татко любили, завше слухали... і посварились...

Степан. А за щож уже з Гервасієм папінька посварився?

Марися. Багато говорить, я тобі послі розкажу, а тепер — ди до батька, вони тебе дуже нетерпляче ждали. Тільки не кажи, що ти не служиш, борони Боже, послі.

Степан. У мене аж ноги стали труситься... Стільки біди кругом, що й... *(Махнувши рукою, пішов у бокові двері).*

ЯВА ІІІ.

Марися, а потім Микола і Степан.

Марися *(одна)*. А, Господи милосердний! верни ти спокій і мир у нашу сімю! Так уже вимучились усі, що, здається, й умертиб було краще, ніж що дня турбоваться й не бачить краю всім бідам і напастям! На дядюшку Гервасія уся надія... Чи вблагають же то його мати? *(Входить Микола)*. Ну, що? мати у вас?

Микола. У нас. Батько згодилися, зараз придуть сюди. Я почув і побіг мерщій тобі сказати про цю радість! Може й нам щастя знову усміхнеться!...

Марися. Слава Богу!

Микола. Здається, і Степан приїхав?

Марися. Приїхав — він у батька.

Микола. То я зостанусь... *(Виходить Степан)*.

Степан. Іди, Марисю. папінька тебе кличуть. А, Микола! Здрастуй.

Микола *(поцілувавшись)*. А що, як батько?

Степан. Хоч і не питай!... Змарніли зовсім.

Микола. Тиж на довго приїхав?

Степан. Зовсім.

Микола. От і чудесно! І який же я рідий, що ти зостанешся у селі! Знов затоваришуєм.

ЯВА ІV.

Входять Палажка, Гервасій і Протасій.

Палажка. Стюпа! *(Обнімає і цілує його)*. Що, бачив батька?

Степан *(зітхнувши)*. Бачив.

Палажка *(кривь слези)*. Як смерть... як смерть...

Гервасій. Заспокойтесь, заспокойтесь — слезами не можете.

Степан. Здрастуйте, Гервасій Семенович! Протасій Матвієвич!

Гервасій. Здоров, козаче, здоров *(чоловкняються)*.

Протасій *(чоловкняється)*. Якже служебні діла?

Гервасій *(побачивши Миколу)*. А ти чого тут опинився?

Микола. Почув, що Степан приїхав.

Палажка *(до Гервасія)*. Заходьтеж, Гервасій Семенович, прями сюди.

Гервасій. Можеб попереду ви йому сказали, щоб не стрі-
везить.

Палажка. Ну, ну, добре — я скажу. *(Шішло).*

Гервасій. А щож, Степан Мартинович, скоро столоначаль-
ником будеш?

Степан. Де там. Я вже не служу, Гервасій Семенович!

Гервасій. Ну?!

Степан. За штатом остався.

Гервасій. О?! Чув, чув — мені казав Красовський, що зем-
ський суд скасували. Так ти, виходить, лишній! І на що тобі та
служба? Чи багатож ти брав жалування?

Степан. Два годи нічого не получав, а оце на третій, по
роскладці, два з половиною у місяць назначили.

Гервасій. Два з половиною?! Господи! Здоровий молодий
чоловік два годи дурно сидить, а на третій у місяць получа два
з половиною!

Протасій. Я ще як служив у покійного землеміра, Харитона
Харитоновича Кацавейченка, він жив у Трахтомирові, на Дво-
рянській улиці, в будинку... дай Бог память,.. в будинку графа...

Гервасій *(маха рукою на Протасія й перебува його).* Послухай
мене, Степане, покинь ти думку про чиновника! Зовсім одурів
старий: робітникові плате на своїх харчах 30 рублів, а сина за-
місь того, щоб привчать до хазяйства, віддав у службу —
байди бить!... Тепер не ті часи, з твоєю наукою далеко не за-
скочиш. І все то дворянство наробило. І батька треба збить,
щоб він з дворянської зарубки зсочив, бо все хазяйство піде
прахом, а чиновника з тебе не буде..

Степан. Та я вже набив руку, Гервасій Семенович, деякі бу-
маги й сам умію писать.

Протасій. Покійний землемір Кацавейченко...

Гервасій *(не слуха Протасія, до Степана).* Плюнь ти на це
діло! Батько старий, слабий, а одному синові, мавши добре
своє хазяйство, не варт тиняться по канцеляріях і за два з по-
ловиною в місяць тратить здоров'я, зводить готові гроші на
одежу, на харчі... Добре, як дослужишся до чого путнього, а як
так і вмреш канцеляристом, а хазяйства не навчишся, не при-
викнеш — щож робить під старість? От і тепер — за штатом:
як би не було хазяйства, щб його робить? Покинь, сину, бе-
рись за прадідівське рукомесло.

Степан. Та... воно... я й сам бачу тепер... я не від того... не
знаю, як батько...

Гервасій. От я з ним побалакаю.

Степан. Тепер не кажіть, Гервасій Семенович, бо, борони Боже, ще гірше заслабне...

Гервасій. Я знаю, коли сказать, тільки не потурай батькові, не шукай дворянства, — усе буде гаразд.

Палажка *(з дверей)*. Ідіть, Гервасій Семенович. *(Гервасій іде)*. Зрадів старий, аж наче ожив трохи. *(Гервасій і Палажка пішли)*.

ЯВА V.

Протасій, Микола й Степан.

Протасій. Стьопа! Микола! йдіть я вам розкажу. *(Микола і Степан беруть стільці й сідають коло Протасія)*. От Гервасій каже, що два з половиною мало, а як я у покійного землеміра Кацавейченка брав півтора! Правда, раз у-раз в командіровках, то на його харчах... Раз, знаєте, поїхали межувать землю до Губачевських-Носачів... Вони жили тоді всі вмісті у Семикратах... а батько їх — ніхто з вас не знав батька? він літ п'ятдесят тому, як умер, — не знали?... Ні, ні, не знали... Перерізаз собі горло бритвою... Він був жоватий на Свербихвостовій, — там лукава була жінка, борони Боже всякого хрещеного від такої!... З молоду крутила хвоста з уланами... Не далеко від них стояв уланський повк, так вона одного улана... от забув, як його фамилія... на умі вертиться... так якось чи на птицю, чи на лоша скидається... так окрутила, що він покинув службу й переїхав до неї в село ніби управляющий і почав заправлять... Гі! гі! А сам Губачевський-Носач тут же живе й нічого не каже... Заперся собі в своїм кабінеті і наче його нема... Гі! гі! Так мужикам стало жаль пана: він, покійний, добрий чоловік був, і таки улан той... от забув фамилію — обижав їх. Засукали мужики того улана... Ксьокачевський! А бодай тебе — так, так, Ксьокачевський! яж кажу, що на лоша скидається: Ксьо, Ксьо — Ксьокачевський!... Застукали на току, звязали й одвели в стан! Отаке було... А під старість, як уже почало від старої Губачевської трухлявим деревом одгонить, вона добивалась від старого Губачевського-Носача любови... все співала йому: гори, гори, моя лампада... Гі! гі! і до того його довела, що він перерізаз собі горло бритвою... Так з'їхались наслідники і треба було розмежувать землю. Кацавейченко покійний — царство йому небесне — й каже мені: бери астролябію — поїдемо! А дощ, як

із відра... (Вивільняє Мартина від руки Гервасій і Палажка, Марися йде за ними). То я вам послі докажу. Це дуже цікаво.

ЯВА VI.

*Мартин, Гервасій, Протасій, Палажка, Марися, Микола і Степан.
Мартин садовлять на стільці. Він жовтий — від розлиття жовці.*

Мартин. Здрастуйте!... Бачите, як перевівся Боруля!

Гервасій. Послухай же мене, Мартине, я тобі добра зичу. Зараз і поздоровшася.

Мартин. Ні... ще поїду в город, повезу всі дворянські бумаги Кастану Івановичу...

Гервасій. Знову за своє! Мало тобі лиха через те химерне дворянство?

Мартин. Бумаг же, бумаг багато!... Пять літ ді о йшло... вовсім були признали, сопричислили... і не утвердили!... І через що? Пустяк! сказано в бумазі, що не так хвамілія стоить: у нових бумагах — Боруля, а в старих — Беруля!... Бодай тому писареві руки назад лопатками повикручувало, що написав -- Беруля!... Я й сам не знаю, хто я: чи Боруля, чи Беруля... Може й Беруля!... Та так і покинуть? Жаль живий бере мене за серце... А може ще Кастан Іванович...

Гервасій. Витягне з тебе яку сотню, або й дві.

Мартин. А як докаже, що Боруля і Беруля — однаково?

Гервасій. Чом же він і досі не доказав? Повір мені, Мартине, нічого з цього не буде, тільки хазяйство зведеш, дітей старцями зробиш і сам у бідності помреш. Чогож ти хочеш?

Мартин. Дворянства...

Гервасій. Ні, торби! Вонож тебе в хворобу угнало -- глянь на себе.. воно тебе посварило з Красовським і зо мною — всі біди твої від нього!... Хазяйство ледве живе, а дворянство без розуму і без науки — хліба не дасть. Послухай мене: спали всі бумази, щоб і не свербіло, бо ти слабій на дворянство і вмреш від цієї хвороби.

Мартин. А як утвердять?... Може хоч після смерти утвердять...

Гервасій. Ну, роби як хочеш!

Палажка. Старий, зглянься на нас, послухай Гервасія. На що нам те дворянство, як ти помреш, а ми без хліба останемся.

Марися. Рідний мій, дорогий тат... папінька! Нам не треба дворянства; одного бажаєм — щоб ви одужали, і знову будемо жить весело, як колись... *(Боруля шука очима Степана).*

Степан. І я, папінька, не хочу дворянства...

Мартин. І ти, Стьопа?! Не хочеш? Дворянства не хочеш... ти? *(Зітхає).* Всі не хочуть... Хлопи... хлопи!... *(До Палажки).* Піди, душко принеси палятурку, там у мене під подушкою. *(Палажка пішла).* Нехай Омелько принесе соломи й затопе грубку. *(Марися пішла, а через який час вертається з Омельком, котрий вносе солому, записав в грубку й підпалює).* Потухне послідня іскра від бумаг, потухне моє життя... умру на ваших очах, побачите! *(Палажка вносе палятурку, повну бумаг, Мартин розязує).* Права на дворянство!... Грамота... герб!... І це все спалить?... *(Читає крізь сльози).* Отношеніє дворянського Депутатського собранія от 16-го Февраля 1858 года за № 1541, о признаніи рода Борулі в дворянстві. *(Говорє)* Булож, виходить, за що признать?... Атестат прапрапрадіда. Підписав сам суперетендент Савостян Подлевський... бумага синя... як лубок... старинна бумага! *(Чита).* Отношеніє Казенной Палати о несостояніи рода Борулі в подушнім окладі... *(Говорє).* Скрізь Боруля, а там десь Беруля!... Ох!... Копія свідетельства дванадцяти дворян — що ввесь рід Боруль завше вів род жизни свойственний дворянам... Особливо я!... Герб... герб!... Червоне поле, а по червоному полю хрест голубий, знамена зверху і внизу дві пушки...

Омелько. Підпалив, горить!

Мартин. Не кричи! Чого кричиш? Бодай тебе чорти підпалили у пеклі — поспіеш!... І своїми руками спалить дворянські достоїнства?... Не можу!...

Гервасій *(хоче взять).* То давай — я спляю.

Мартин *(захизив бумагу).* Стривай, стривай! Дай я ще надивлюся на них! Хоч герб оставить на память онукам і грамоту прапрапрадіда і атестат...

Гервасій. Щоб знов розсвербілось дворянство? Та не будь дитиною, пали!

Мартин. А! Ну, підведіть мене! *(Підводять. Він бере бумагу, робє два ступки до грубки і стає).* Не можу! руки тремтять... у серце шпигає...

Омелько. То віддайте мені, пане, на цгарки!

Мартин. А щоб ти подавився! А щоб ти утопився!... Дворянські бумаги на цгарки?! Щастя твоє, що я слабій.

Омелько. Та щож я таке сказав?

Мартин. Мовчи! Бо я тобі з носа печерицю зроблю.

Омелько. Поки зберетесь, то воно й погасне. Піду ще со-
ломи внесу.

Мартин. Стьопа!... А як же ти будеш служити без дворян-
ських бумаг? Тобі й чина не дадуть?

Гервасій. Та він і так не служить: його оставили за шта-
том, земський суд скасували, — тепер такі чиновники не
нужні.

Мартин. Як!?

Степан. Так, папінька! Це правда, та я боявся вам ска-
зати! Нас тридцять чоловік оставили за штатом.

Мартин. За штатом?... Не служиш?... Не нужен?... Зем-
ського суда нема?... Ведіть мене! *(Ведуть).* За шта-том!! *(Кидає
бумаги в ніч).* Горять червоно, як кров дворянська, горять!...
О-о-о! нещасний хлоп Мартин Боруля!... Тепер ти — бидло!
Бидло! А Степан — теля! *(Ридає).* Пустіть! рятуйте бумаги!...
Я сам поїду у дворянське собрание, у сенат поїду... *(Шидьба до
печі).* Згоріли... Тисяча рублів згоріла, половина хазяйства про-
пала і все таки — бидло! *(Тихо плаче).*

Палажка. Годі, старий! Слава Богу, що дворянство зго-
ріло!... Тепер будемо жити по старосвітськи...

Степан і Марися *(цілують його).* Папінька, заспокойтесь!

Мартин. Не кажіть на мене тепер папінька, кажіть —
татко!

Гервасій. Заспокойся, Мартине!... А тепер я знов прошу
тебе: давай поженим наших дітей, вони любляться, а ми на
весіллі забудемо усе лихо! Та накажемо їм, щоб онуків наших
добре вчили, то й будуть діти їх дворяне!

Мартин. Я з радістю! Ідіть, діти, сюди. Нехай вас Бог
благословить... та вчіть, вчіть дітей своїх *(Марися й Микола об-
німають Гервасія, Палажку, цілуються з Степаном).* щоб мої онуки
були дворянами.

Протасій. А я вам на цей случай розкажу цікаву річ... Літ
тридцять тому назад...

Гервасій. Нехай на весіллі кому-небудь розкажеш.

Протасій. Га?

Гервасій. Кажу — на весіллі кому-небудь розкажеш.

Протасій. Тьфу! Де чорт упрє цього Гервасія, то прямо
ота не роззявляй... *(Входить Омелько з соломюю).*

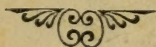
Мартин. Не треба, згоріло! Все згоріло і мов стара моя
тїм огні згоріла!... Чую, як мені легко робиться, наче
душа сюди ввійшла, а стара, дворянська — попїлом стала.
Омельку, попїл і розвій по вітру!...

Омелько. І щоб то було на цигарки віддять!...

Завіса.

1886

Новочеркаск.

De nomenclature
linguæ græcæ

B. P. & G. habm.